

Становище**от проф. д.ик.н. Анна Манолова Недялкова****за дисертационен труд**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

по професионално направление 3.7. Администрация и управление

докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“

на Радостина Панайотова Петрова**на тема „Въвеждане на модел за управление на социални услуги
чрез мобилни екипи за хора в риск“**

Настоящото становище е изготвено в качеството ми на член на Научно жури за защита на дисертационен труд на докторант на самостоятелна подготовка Радостина Панайотова Петрова / заповед No ..... / ..... г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“/

На база на впечатления в процеса на обучението и предварителното обсъждане на предложения ми за становище труд в катедрата, ще отбележа че Радостина Петрова пристъпи към изпълнение на докторската програма с наличие на широки познания, информираност и системен интерес към темата. В процеса на работа тя показва висока степен на изграденост на изследователската теза, яснота относно целите и задачите на изследването, компетентност и задълбочено познаване на практиката. Това ѝ позволи да синтезира и анализира богат емпиричен материал, да прави и отстоява самостоятелни изводи и предложения. В този смисъл отбелязвам, като сериозно достойнства на обсъждания днес труд, наличието на самостоятелно изследване върху конкретен обект, разработен авторски модел за иновиране на управлението на социалните услуги и неговото апробиране. Завършен вид на изследването придава и емпиричното проучване на ефекта от прилагането на модела.

Резултатите от проведеното изследване и експеримент са докладвани и дискутирани на няколко научни форума, два от които с международно участие. Публикациите по темата в реномирани научни списания /общо 4/ са допълнително потвърждение за публичност и апробиране в професионална аудитория на вижданията и предложенията на докторантката по изследваната тема. Това, както и поредица от проекти по темата реализирани под ръководството или с участието на Радостина, е дало възможност на докторантката да провери реално в практиката значима част от експеримента, обект на нейното изследване и да потвърди авторските си тези, изводите и направените предложения по темата на дисертацията.

Представената **дисертация е в обем 239 страници**. В структурно отношение дисертационният труд се състои от увод, четири глави и заключение. Всяка от главите е организирана в отделни параграфи, последователно представящи основните акценти на съдържанието и завършващи със съответните обобщения и изводи. Текстът е илюстриран с 2 таблици и 43 фигури.

Справката за използвана и цитирана **литература включва 219 бр.** заглавия на български, руски, немски и английски език. Прави впечатление актуалността на литературните източници и позоваването на водещи по тематиката автори. Към разработката са **приложени**:

- ✓ Справка за научните приноси;
- ✓ Декларация за оригиналност;
- ✓ Автореферат;
- ✓ Справка за покриването на наукометричните изисквания.

В Увода на дисертационния труд докторантката убедително и многоаспектно обосновава интереса си към темата и поставените за решаване специфични задачи, позовавайки се на актуалността и обществената значимост на социалните услуги, наличието на не малко от необходимите предпоставки за организация и функциониране на една , ориентирана към хората в риск система за удовлетворяване на техните потребности. Като аргумент за нарастваща значимост на проблема докторантката откроява наличието на редица

хронифицирани и репродуциращи се нерешени проблеми. Описаната от автора **проблемна ситуация** е доказателство за това, че докторантката познава в дълбочина ситуираните в системата конфликтни точки и има реалистично и конструктивно отношение към прилаганите към момента модели за управление на системата, обект на изследване. Отделено е внимание на динамиката на социалните процеси, както и на последиците от кризите, доминиращи средата, в която се реализират прилаганите модели на социалните услуги. Специфичен акцент е поставен върху последиците от COVID 19 КРИЗАТА, която изправи срещу мерките за социално приобщаване на хората в риск нови препятствия и мерки за изолация. Посочените обстоятелства са обосновани като фактор за промяна на тези модели, тяхното надграждане и иновиране.

В този контекст докторантката отбелязва, че община Варна е **подходящ за целта терен**, както поради по-големия мащаб на съществуващите и поставяни за разрешаване проблеми, така и поради специфичната му роля, отговорности и място в йерархията на управление на социалната система. Този аргумент се допълва и от факта, че **община Варна и по-конкретно Фондация „Владиславово“**, която е с над 25 годишен опит в организацията на социалните дейности и е един от най-големите доставчици на социални услуги на територията на общината, своевременно и по своя инициатива е реагирала на потребността от промяна на модела на управление и е провела своеобразен експеримент, който е признат и на национално ниво като една от добрите практики. Именно този експеримент, инициран и проведен под непосредственото ръководство на Радостина Петрова е приет като **обект на настоящото изследване**.

Добрата ориентация на докторантката в теорията и практиката на проблема ѝ е позволила да дефинира много точно **предметът** на изследване, **целта, задачите и методологията** на проектиране и реализация на модела. Адмирация заслужава и извеждането на **специфични цели**, пряко свързани с приложната ориентация на изследването. Проверката и доказването на **авторовата теза**, която по

своята същност има интердисциплинен характер, е сполучливо обвързано с **въведените ограничения**.

Акцент на **глава първа** са концептуалната, административно- правната и организационната рамка за предоставяне на услуги в социалната сфера в контекста на динамиката на вътрешните и външни за системата фактори. Проследена е зависимостта между качеството на социалните услуги и качеството на живот на хората в риск. С авторска схема са илюстрирани организацията и управлението на социалната сфера като са посочени йерархическите зависимости между социална политика, социална защита и социално предприемачество. Отчетена е базовата релация на социалната политика с правата на човека, начина и качеството му на живот. С характер на ново знание оценявам систематизираната и допълнена информация за бариерите, ограниченията и предизвикателствата, свързани с предоставянето на социални услуги в България. Между тях аргументирано са посочени неефективното изразходване на ресурсите, в т.ч. и финансовите, дефицита на квалифицирани човешки ресурси, инфраструктурни проблеми на достъпа до местата за получаване на услуги, липса на координация между ангажираните институции. Докторантката не отминава ролята и на трудностите и проблемите, които създава процеса на имплантиране на европейските регулаторни стандарти и изисквания в нашата нормативна база. В обобщение на глава първа докторантката потвърждава констатациите си за неадекватност на административно правната рамка на системата с динамиката на средата и потребностите на отделния човек в риск.

Във **втора глава** вниманието е насочено към конкретните възможности за преодоляване на бариерите и предизвикателствата, като е търсена съпоставка на нашите базови модели за предоставяне на социални услуги с модели и добри практики на други държави. Изборът на такива е направен на база предварително зададени критерии като намаляване на социалното неравенство, разширяване обхвата на системата за услуги, удовлетвореност на потребителите от качеството на услугите. Представени и анализирани са **добри практики от Германия, Англия, Финландия, Румъния и Испания**. Сполучливо анализът на чуждите практики извежда в

приоритет връзката между социалните услуги и новите дигитални технологии, дистанционните възможности за комуникация и персонализиране на услугите. Отделено е специално внимание и на мобилността на екипите, предоставящи услугата.

Глава трета ни въвежда в същинската част на авторската разработка на новия модел за управление на социални услуги чрез мобилни екипи за хора в риск. Белязана с оригиналност е идеята на авторката за прехода от линейно-функционален към процесно ориентиран модел в управлението на социалните услуги за хора в риск. За доказване на целесъобразността на този подход докторантката последователно е представила същността, елементите и очакваните положителни резултати на тази иновация. Коректно и точно са направени **терминологични уточнения** по отношения на термини и понятия, въведени като работен инструментариум в хода на изследването. В контекста на съществуващия научен спор авторът приема становището, че не е възможно за всички групи и при всички условия да бъде прилаган един единствен модел на управление. Убедително е обосновано и разбирането на автора, че за организация, която следва да третира еднакво всички членове на обществото, е важно да бъде подчинена на възможно най-стриктни правила, не даващи възможност за субективизъм на решенията и действията.

Най-съществената част от доказателствения материал и неговото съотнасяне към реалностите на организацията обект на изследване е концентрирано в **параграф 3.2.** и предложените автори схеми, представящи етапите на разработка и внедряване на модела, целящи непрекъснато подобрене при приложение на мобилните екипи и приложението на дигитално комуникационните технологии.

Последователно в етапите на разработка и апробиране, както и в конкретизираните за всеки от 10-те етапа действия са приложени принципите на системния подход, приложени са система от оценки за ефективност и ефикасност на действията, предвидени са своевременни реакции за намаляване на степента на риска. Обосновано е прилагането на интегрирания подход за медицински и социални услуги, отчетена е и връзката с икономическата ефективност на новата организация, възможността за разширяване на обхвата на обслужваните хора в риск,

както и разширяване на териториалния обхват на услугите, при повишаване на гаранциите за качество и безопасност на ползвателя им.

Това според мен е приносен момент на автора, който позволява да се дефинира разглежданата организация като „териториално обособена подсистема на националната ни подсистема“ и като „целево обвързана структура с висока обществена значимост, с ясна йерархична позиция в социалната система и стояща най-близо до хората в риск, потребители на социалните услуги. Това е позволило на автора по нов начин да интерпретира външната среда и вътрешните фактори за постигане на целите на тази **сложна социална организация**. Представеният в 10 етапа и включените в тях дейности цикъл на разработка и прилагане на модела има методически характер по отношение на възможността за надграждане на експеримента, както и за неговото приложение в други, сходни организации. В тази част на труда докторантката показва добра подготовка в областта на социалното управление и я прилага на практика, третирайки в рамките на експеримента, **управлението като социален процес**, който включва планиране, организиране, мотивация и контрол.

Намирам като много сполучливо направеното в **глава четвърта** проучване на въздействието от прилагането на модела. Тя логично доразвива представените вече аргументи за целесъобразността на промяната на модела на управление на социалните услуги за хора в риск. В обем от около 50 страници тази глава представя методологията, методите и организацията на емпиричното проучване. Възприет е най-същественният индикатор за измерване на ефекта от въвеждането на новия модел - удовлетвореността на потребителите от социалните услуги. Представени са убедителни доказателства, че въвеждането на Модел за управление на мобилни социални услуги е предпоставка за постигане на по-лесна достъпност, по-широко включване и социално приобщаване на хората в риск. Този модел е ценен и с това, че третира развитието на моделите за управление на социалните услуги в условията на кризи и извънредна обстановка, като бедствия, пандемии и др., които са присъщи на глобалния свят, белязан с висока неопределеност и изострени конфликти. Изводите от главата с реализъм и самокритичност допускат дори възможността лицата, участвали в проучването на удовлетвореността да

не са достатъчно откровени и насочват към вземане на мерки за преодоляване на изявените слабости и дадените от участниците препоръки.

В обобщение тази глава дава всички основания да приемем, че проведените анализи на богатия емпиричен материал подкрепят заявената теза на автора и потвърждават целесъобразността на поставените цели, подцели и задачи. Тук доминира идеята за развитие и надграждане на модела в контекста на динамично променящата се среда и градация на целите по пътя към постигане на съвършенство на организацията. Като значим принос, както за теорията, така и за практиката оценявам стремежа на автора, на базата на оценката на резултатите от всеки етап и открояване на съществуващите проблеми, да се определя промяната на характеристиките на всяко следващо ниво по пътя към постигане на крайната цел. В този контекст авторът търси фундаменталната, кумулативна цел и прави като свой стратегически избор за настоящия етап повишаването на удовлетвореността на хората в риск от предложените им социални услуги. Това във висока степен е обвързано с перманентното надграждане на създадения и апробиран модел с такива категории като надеждност, честност, лоялност, морална зрялост и професионална преценка. Всичко това прави предложените в обобщение препоръки смислени, обосновани и реалистични.

Подкрепям изцяло посочените от докторантката **приноси** и дори считам, че те са доста скромно отбелязани. На базата на постигнатия краен резултат, споделям убеждението че това е една самостоятелна, трансдисциплинна и творческа разработка, базирана на собствен експеримент и визия за неговото развитие. Убедена съм във високата степен на практическа приложност на разработката и в относимостта на изводите и препоръките към хода и ефективността на политиките в областта на социалната защита и сигурност на хората в риск.

Основният извод, който може да се направи е, че докторант Радостина Петрова е направила **задълбочено и сериозно изследване**. В изследването се съдържат определени научни и научно-приложни приноси и те отразяват постиженията на изследователския труд.

Приносите са резултат от научно-изследователската дейност на автора. Несъмнено, с тази разработка се обогатяват научните познания в сферата на управлението и предоставянето на социални услуги и се обосновава необходимостта от предоставяне на иновативни персонализирани услуги, насочени към конкретните потребности на хората в риск в условията на неопределена и динамично променяща се среда.

Сред достойнствата на разработката е апробацията на продукта на дисертационния труд. Научно-приложните резултати от изследването са апробирани в практиката и на тази основа са очертани предимствата на новия модел да осигури по-ефективно и ефикасно предоставяне на услугите, по-добра комуникация между различните структури и потребители в системата на социалните услуги, да намали времето за извършване на задачи, както и да повиши качеството на предоставяните услуги. Затова считам, че разработването и внедряването на такъв модел за управление на социални услуги чрез мобилни екипи следва да се разглежда като важна стъпка към създаването на иновативни решения за управление на социални услуги.

Авторефератът представя коректно съдържанието на дисертационния труд. Той съдържа необходимите атрибути и дава пълна представа за съдържанието на изследването, методиката и методологията на провеждането му и постигнатите научни и приложни резултати.

Лични впечатления

Познавам лично авторът на дисертацията - Радостина Панайотова Петрова и съм напълно убедена в нейната добросъвестност и безгранична работоспособност. Запозната съм с уменията ѝ да разработва проекти и да ръководи работа по изпълнението им до успешно постигане на проектните цели и задачи. Системният ѝ интерес към проблемите в предметното поле на социалната политика ѝ позволява да изгради и развие качества на изследовател. Оценката ми за резултатите от обучението ѝ в докторската програма е изцяло положителна.

Въз основа на посоченото по-горе, считам, че представеният дисертационен труд отговаря на критериите в Закона за развитие на академичния състав и Правилника за неговото приложение. Изпълнени са

всички изисквания на чл. 6 от ЗРАСРБ и чл. 24 ППЗРАСРБ и убедено предлагам на научното жури да присъди на Радостина Петрова Панайотова образователната и научната степен „Доктор“ по професионално направление 3.7 „Администрация и управление“ /програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“/.

Проф. д.ик.н Анна Недялкова